

WPŁYW JAKOŚCI SPRAWOZDAŃ JEDNOSTEK W STANIE UPADŁOŚCI NA EFEKTYWNOŚĆ POSTĘPOWAŃ UPADŁOŚCIOWYCH W POLSCE

© Gawron K., 2013

Rozглянено оцінку впливу якості інформації у звітності, котру складають господарські суб'єкти-банкроти, на ефективність процедур оголошення банкрутства в Польщі. Зроблено перелік низки помилок, що виникають при укладанні звітності, зокрема, в її змісті і очевидності, і спричиняють низький рівень ефективності польської моделі банкрутства на тлі інших розвинених країн. Зазначено високу якість звітів, котрі є джерелом інформації для всіх сторін процесу декларування банкрутства, – це обов'язкова умова для прийняття раціональних рішень.

Ключові слова: звітність, банкрутство, польська модель банкрутства.

K. Gawron

University of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin
Faculty of Economics – Department of Accounting

© Gawron K., 2013

IMPACT STATEMENTS OF QUALITY IN THE BANKRUPTCY THE EFFECTIVENESS OF INSOLVENCY PROCEEDINGS IN POLAND

The article is devoted to assessing the impact of the quality of information, derived from reports prepared by entities that are in a state of insolvency, on the efficiency of insolvency proceedings in Poland. It contains a list of irregularities related to the preparation of reports, their content and availability, which are an important cause of low-level efficiency of Polish insolvency model compared to other developed countries. High quality reports, that are the primary source of information for all sides of the bankruptcy proceedings, are a necessary condition to make rational decisions.

Key words: statements, insolvency, Polish insolvency model.

Wstęp. Bankructwo przedsiębiorstwa oznacza, że nie jest ono w stanie dalej funkcjonować samodzielnie bez otrzymania pomocy z zewnątrz¹. Tak zdefiniowane pojęcie bankructwa, z ekonomicznego punktu widzenia, może prowadzić do jego upadłości w sensie prawnym ustalonym w ramach procedur sądowych. Bankructwo rozpatrywane z punktu widzenia podmiotu objętego kryzysem finansowym jest zdarzeniem negatywnym, gdyż stanowi zagrożenie jego funkcjonowania, pomimo że nie zawsze jest równoznaczne z likwidacją działalności. Dodatkowo skutki bankructwa dotyczą jednostek stanowiących otoczenie bankruta powodując możliwość przenoszenia trudności na kolejne firmy. Z punktu widzenia całej gospodarki rynkowej bankructwa są jednak zjawiskiem pozytywnym. Pozwalają eliminować przedsiębiorstwa słabsze powodując lepszą alokację kapitału oraz korzystne zmiany strukturalne. Josef Schumpeter zdefiniował bankructwo jako „twórcze niszczenie” przyczyniające się do stymulowania wzrostu gospodarczego poprzez usuwanie z rzeczywistości gospodarczej tych podmiotów,

¹ B. Prusak, *Upadłość – mit klęski czy szansa na odrodzenie*, Prace naukowe katedry ekonomii i zarządzania przedsiębiorstwem, tom I, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2002, s. 43.

które trwonią wartość zamiast ją tworzyć². Dla realizacji tych celów oraz dla potrzeb sprawiedliwego i jak najpełniejszego zaspokojenia wierzycieli powołano instytucję prawną zwaną upadłością. Funkcje i cele postępowania upadłościowego mogą być jednak realizowane poprawnie tylko w sytuacji, gdy system działa sprawnie. Efektywność modelu upadłościowego zależy od wielu złożonych czynników. Artykuł został poświęcony analizie wpływu jednego z tych czynników tj. jakości informacji pochodzących ze sprawozdań sporządzanych przez podmioty w stanie upadłości na efektywność postępowań upadłościowych w Polsce.

1. Prawna charakterystyka upadłość w Polsce

Podmioty gospodarcze, które nie są w stanie samodzielnie wykonywać swoich zobowiązań pieniężnych, bądź wartość ich majątku jest zbyt mała na pokrycie zobowiązań pomimo, że wciąż na bieżąca je spłacają znajdują się w stanie niewypłacalności. Taka sytuacja stanowi podstawę wszczęcia postępowania upadłościowego w myśl przepisów ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. Procedura ta ma na celu wspólne dochodzenie roszczeń przez wierzycieli tak, aby ich wierzytelności zostały zaspokojone w jak największym stopniu przez sprawiedliwy podział majątku dłużnika. Jeżeli racjonalne przesłanki pozwalają, również zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika staje się celem postępowania upadłościowego³. Decyzję o ogłoszeniu upadłości podejmuje sąd wskazując tryb właściwego postępowania upadłościowego. Wyróżniono dwa sposoby przeprowadzenia procedur upadłościowych tj. likwidację majątku lub uzgodnienie i realizację układu. Upadłość likwidacyjna wymusza pozyskanie funduszy na spłatę wierzytelności poprzez sprzedaż jednostki jako całości, jej zorganizowanej części lub w ostateczności poszczególnych składników mienia, wchodzących w skład tzw. masy upadłości. Sędzia prowadzący postępowanie, zwany sędzią komisarzem, wyznacza syndyka do prowadzenia jednostki upadłej. Pierwszym zadaniem syndyka po objęciu majątku upadłego jest sporządzenie spisu inwentarza, oszacowanie masy upadłości oraz sporządzenie planu likwidacyjnego określającego sposoby i terminy sprzedaży mienia, ekonomiczne uzasadnienie dalszego prowadzenia działalności gospodarczej oraz zawierającego preliminarz wydatków⁴. Równoległe sporządzana jest lista wierzytelności. Roszczenia wierzycieli są dzielone na kategorie interesu, które w różnym stopniu będą zaspokajane. Po zatwierdzeniu planów podziału następuje faktyczna likwidacją majątku, czyli jego sprzedaż w drodze przetargu lub z wolnej ręki. Po spieniężeniu masy upadłości następuje podział uzyskanych funduszy, jednorazowo lub kilkukrotnie w miarę postępów w sprzedaży. Całkowite zlikwidowanie masy upadłości kończy postępowanie upadłościowe.

Celem upadłości układowej jest zaspokojenie wierzycieli uprawdopodobnionymi przyszłymi zyskami przedsiębiorstwa. Oznacza to dalsze funkcjonowanie podmiotu, a więc również zachowanie miejsc pracy zatrudnionych w nim osób. Warunkiem koniecznym ogłoszenia upadłości z możliwością zawarcia układu jest przedstawienie realnych propozycji układowych zapewniających spłatę zobowiązań dłużnika w wysokości nie niższej niż w przypadku likwidacji jego majątku. Propozycje układowe przedstawia dłużnik i uzasadnia je dołączoną do nich analizą sytuacji majątkowo finansowej przedsiębiorstwa, jego pozycji konkurencyjnej, przewidywaniami dotyczącymi sytuacji rynku, na którym działa jednostka oraz analizą struktury ryzyka. Zasadniczym elementem propozycji układowych jest sposób restrukturyzacji zadłużenia przedsiębiorstwa, który może obejmować zmniejszenie sumy zobowiązań, rozłożenie ich na raty, odłożenie w czasie terminu spłaty, konwersję wierzytelności na udziały i akcje⁵. Układ jest zatwierdzany przez sędziego komisarza po przyjęciu go przez zgromadzenie wierzycieli. Przedsiębiorstwo upadłego jest zarządzane przez dotychczasowy zarząd jednostki pod nadzorem powołanego nadzorca sądowego lub przez nowego zarządcę, w sytuacji odwołania dotychczasowego kierownictwa. Po wydaniu postanowienia o zawarciu układu i jego realizacji, czyli spłacie zobowiązań zgodnie z przyjętym harmonogramem, sąd wydaje postanowienie o wykonaniu układu,

² *Pochwała bankructw*, Zarządzanie na Świecie, nr 5/2002, s. 29.

³ Art. 1-2, Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz 1361 z późn zm.), w skrócie "pr.up.n."

⁴ Art. 306 "pr.up.n."

⁵ Art. 270 "pr.up.n"

który stanowi podstawę wykreślenia z ksiąg wieczystych i rejestrów wpisów dotyczących upadłości. Jeżeli układ nie jest realizowany sędzia może zdecydować o zamianie trybu postępowania na upadłość likwidacyjną.

Niezależnie od przyjętego trybu przeprowadzenia postępowania upadłościowego ustawodawca wskazał na zasadnicze funkcje jakie instytucja upadłości powinna spełniać tj.:

- funkcję windykacyjną związaną z zaspokojeniem w jak najwyższym stopniu wierzycieli niewypłacalnego dłużnika,
- funkcję profilaktyczną (prewencyjną) oznaczającą niedopuszczenie do kolejnych niewypłacalności jako następstw braku zapłaty za zobowiązania przez niewypłacalnego dłużnika,
- funkcję wychowawczą czyli kształtowanie właściwych postaw i wzorców zachowań opartych o postawę rzetelnego przedsiębiorcy,
- funkcję sanacyjną związaną z naprawą źle funkcjonujących podmiotów,
- funkcję oddłużeniową oznaczającą oddłużenie zadłużonych jednostek⁶.

W celu spełnienia tych funkcji konieczna jest wysoka efektywność postępowań upadłościowych.

2. Efektywność polskiego modelu upadłości

Efektywność najczęściej jest rozumiana jako rezultat podjętych działań będący relacją osiągniętych efektów do poniesionych nakładów. Od wielu lat prowadzone są analizy efektywności prawa upadłościowego zarówno w Polsce jak i na świecie. Większość autorów podkreśla, że systemy upadłościowe są mało efektywne, gdyż generują wysokie koszty postępowań upadłościowych, system sądowniczy jest niewydolny, umowy nie są egzekwowane, plany restrukturyzacyjne są źle przygotowywane, procedury trwają długo i często prowadzą do likwidacji podmiotów, które mogłyby funkcjonować⁷.

Wśród tradycyjnych mierników oceny efektywności postępowań upadłościowych można wyróżnić wskaźniki oparte o wysokość odzyskanych wierzytelności, koszty upadłości oraz czas trwania postępowania. Pierwszy z nich nazywany jest stopą odzysku i wyraża relację wartości odzyskanych wierzytelności do ich wysokości w momencie ogłoszenia upadłości. Istotną informacją jest również procentowy udział dokonanych wypłat na rzecz wierzycieli w stosunku do oszacowanej wartości masy upadłościowej oraz w stosunku do wysokości przychodów uzyskanych z jej sprzedaży. Miarą efektywności postępowania jest zatem również stosunek uzyskanych funduszy masy upadłościowej do wartości masy wycenionej w momencie rozpoczęcia procedur upadłościowych⁸. Wskaźniki oparte o koszty postępowania wymagają ich na bezpośrednie, czyli związane z samym przeprowadzeniem postępowania oraz pośrednie, będące utraconymi korzyściami w związku z likwidowaniem przedsiębiorstwa w przypadku upadłości likwidacyjnej. Najczęściej badane są relacje kosztów bezpośrednich w stosunku do wartości przedsiębiorstwa. Wartością przedsiębiorstwa przyjmowaną do ustalania wskaźników efektywności może być wartość rynkowa jednostki w momencie ogłoszenia upadłości, wartość księgowa jego aktywów na moment otwarcia postępowania lub wartość rynkowa aktywów netto po przeprowadzeniu postępowania, tj. wartości uzyskanych funduszy masy upadłościowej. Istotną informację zawiera również iloraz kosztów postępowania do łącznej wartości zadłużenia bankruta oraz wysokości spłaconych wierzytelności. Nie mniej ważna jest struktura kosztów postępowania. Przedmiotem badań jest udział w kosztach bezpośrednich poszczególnych składników, w tym przede wszystkim wynagrodzenia syndyków⁹. Rola czasu w ograniczaniu kosztów postępowania jest oczywista. Krótsze postępowania charakteryzują się znacznie wyższą efektywnością co jest związane z mniejszą utratą wartości majątku wchodzącego w skład masy upadłości.

⁶ R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 4.

⁷ K. Babiarz-Mikulska, A. Czarpacka, S. Morawska, *Ocena efektywności procedur upadłościowych wobec przedsiębiorców. Aspekty prawne, ekonomiczne i organizacyjne*, Difin, Warszawa 2012, s. 50–52.

⁸ B. Prusak, *Ekonomiczna analiza upadłości przedsiębiorstw, ujęcie międzynarodowe*, CeDeWi.pl, Warszawa 2011, s. 125

⁹ Ibidem, s. 130.

Od 2003 roku Bank Światowy prowadzi badania nad instytucją upadłości w ponad 180 krajach świata. Swoje analizy i wnioski publikuje w corocznych raportach Doing Business. Dla potrzeb oceny efektywności procedur upadłościowych przyjęto trzy podstawowe wskaźniki umożliwiające porównanie różnych systemów prawnych oparte o czas, koszty i wyniki postępowań. W Polsce w latach 2004–2012 stopa odzysku wierzytelności nie przekraczała 36 %, koszty postępowania utrzymywały się na poziomie 15 %, a długość trwania postępowań to 3 lata. W tym samym okresie średnia dla krajów wysoko rozwiniętych wg klasyfikacji OECD, tzw. „OECD high income” wynosiła w przypadku stopy odzysku prawie 70 %, koszty stanowiły niewiele ponad 8 % masy upadłości, zaś czas trwania postępowania to 1,7 roku¹⁰. Wskazuje to jednoznacznie na niski poziom efektywności polskiego modelu upadłościowego.

Z punktu widzenia wierzycieli najistotniejszy jest stopień zaspokojenia ich wierzytelności, który jest o połowę niższy od średniej dla państw rozwiniętych. Zatem podstawowa funkcja prawa upadłościowego czyli funkcja windykacyjna nie jest realizowana. Z uwagi na długi czas trwania postępowań środki produkcji są zamrożone na lata co uniemożliwia ich szybką alokację. Funkcja prewencyjna również nie jest spełniona. Poprzez powolną eliminację przedsiębiorstw nierentownych skutki niewypłacalności są przenoszone na kolejne podmioty. Poprawnie działający model upadłościowy powinien realizować swoje cele nie tylko w czasach wzrostu gospodarczego, lecz również, a być może przede wszystkim w czasach kryzysu¹¹. Od roku 2008, w którym zgodnie z danymi Monitora Sądowego i Gospodarczego podjęto 411 decyzji o ogłoszeniu upadłości następuje systematyczny wzrost ich ilości. W roku 2012 liczba upadłości wyniosła 941. Szacunki wskazują, że rok 2013 będzie jeszcze bardziej niekorzystny. Wstępne przewidywania sugerują możliwy wzrost liczby upadłości o kolejne 10 % w stosunku do poprzedniego roku i może przekroczyć granicę 1100 decyzji¹². Kolejna funkcja, oddłużeniowa jest realizowana w ograniczonym zakresie. Obecnie postulowany model upadłości w krajach Unii Europejskiej powinien uwzględniać tzw. unijną Politykę II Szansy nastawioną na ratowanie przedsiębiorstw, programy naprawcze i restrukturyzacyjne. W Polsce udział upadłości z możliwością zawarcia układu jest bardzo niski. W 2012 roku sądy ogłosiły jedynie 166 decyzji o upadłości układowej, przy czym w wielu wypadkach układ nie został zatwierdzony lub z powodu braku jego realizacji zamieniony na likwidację.

Wpływ na poziom efektywności postępowań upadłościowych ma wiele różnorodnych czynników o charakterze ekonomicznym i prawno-instytucjonalnym. Wskazywana jest między innymi zależność efektywności tych postępowań od dochodu narodowego, poziomu rozwoju rynków finansowych, dostępności kredytów, skuteczności nadzoru korporacyjnego, efektywności systemów prawnych w zakresie rozwiązywania sporów i funkcjonowania sądów, poziomu zabezpieczenia praw własności czy bezpieczeństwa realizacji umów¹³. Wysoką korelację poziomu efektywności procedur upadłościowych wykazano w stosunku do jakości i dostępności informacji o przedsiębiorstwie dłużnika. Rola tych informacji przejawia się w:

- możliwości wczesnego wykrycia zagrożenia upadłością i podjęcie właściwych działań naprawczych, które pozwolą zapobiec bankructwu,¹⁴
- identyfikacji momentu wystąpienia stanu niewypłacalności, dłużnik ma obowiązek zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości nie później niż w terminie dwóch tygodni od tego zdarzenia,¹⁵
- umożliwieniu podjęcia racjonalnych decyzji przez sąd w zakresie wyboru trybu prowadzenia postępowania upadłościowego tj. likwidacji bądź układu oraz rozstrzygnięć w zakresie dalszego prowadzenia działalności podstawowej,
- stanowią podstawę opracowania propozycji układowych oraz są źródłem weryfikacji ich wykonalności,

¹⁰ Raporty Doing Business, <http://www.doingbusiness.org/>

¹¹ K. Babiarz-Mikulska, A. Czarpacka, S. Morawska, op. cit., s. 11.

¹² Raport Euler Hermes o stanie upadłości w Polsce w 2012 roku, http://www.eulerhermes.pl/pl/dokumenty/130108_eh_upadlosci_2012.pdf

¹³ B. Prusak, op. cit. s. 169–171.

¹⁴ A. Hołda, B. Micherda, *Kontynuacja działalności jednostki i modele ostrzegające przed upadłością*, Krajowa Izba Biegłych Rewidentów, Warszawa 2007, s. 86.

¹⁵ Art. 21 “p.rup.n.”.

- pozwalają kontrolować działania właścicieli i administratorów podmiotu objętego postępowaniem upadłościowym (syndyków, zarządców) dając realną możliwość zapobiegania i wykrywania oszustw np. upadłości reżyserowanych¹⁶,

- są także podstawą oceny całościowej postępowania upadłościowego pod względem jego efektywności i skuteczności.

Źródłem tych informacji dla wszystkich uczestników postępowania upadłościowego są przede wszystkim sporządzone przez upadłego sprawozdania. Zatem jakość sprawozdań oznacza jakość informacji w nich zawartych. W literaturze nie ma jednolitego katalogu cech charakteryzujących informację wysokiej jakości. Wskazywane są różnorodne atrybuty opisujące jaka informacja powinna być, najczęściej są to: prawdziwość, aktualność, dyspozycyjność, porównywalność, zgodność z innymi źródłami, szczegółowość, adresowalność, dokładność, kompletność, niesprzeczność, jednoznaczność, ekonomiczność (opłacalność), stopień redundancji (ilość informacji przekraczającą wielkość konieczną do rozwiązywania problemów), paralelność (powtarzanie już zawartych informacji)¹⁷. Dla potrzeb analizy jakości sprawozdań jednostek w stanie upadłości przyjęto w artykule podejście utożsamiające jakość ze stopniem zaspokojenia potrzeb użytkownika. Jest to czyli zgodnie z definicją z normy PN-EN ISO 9000:2001 „Systemy zarządzania jakością” gdzie jakość to stopień w jakim zbiór inherentnych właściwości spełnia wymagania¹⁸.

3. Jakość sprawozdań jednostek gospodarczych w stanie upadłości w Polsce

Sprawozdawczość syndyka (bądź zarządcy lub zarządu nadzorowanego przez sądowego nadzorcę) w toku postępowania upadłościowego obejmuje różne grupy sprawozdań, które można pogrupować w zależności od przepisów prawnych je regulujących. Są nimi:

- wynikające z ustawy o rachunkowości sprawozdania finansowe¹⁹ sporządzone na dzień poprzedzający ogłoszenie upadłości, na koniec każdego roku obrotowego w trakcie trwania procedur upadłościowych oraz na dzień ich zakończenia,

- wynikające z przepisów prawa upadłościowego i naprawczego sprawozdania okresowe z czynności dokonanych w toku postępowania upadłościowego oraz tzw. sprawozdania rachunkowe²⁰,

- wynikające z innych uregulowań prawnych sprawozdania i raporty w tym przede wszystkim sprawozdania o charakterze statystycznym przekazywane do oddziałów Głównego Urzędu Statystycznego, informacje przekazywane do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, informacje przekazywane do Powiatowego Urzędu Pracy itd.

Podstawowym warunkiem podjęcia oceny jakości sprawozdań jest ich zgodność z przepisami, na podstawie których powinny być sporządzane. Niezgodność podlega sankcjom karnym zgodnie z przepisami prawa w Polsce, w tym również prawa karnego. Zawartość informacyjna sprawozdań podmiotów postępowania upadłościowego wynika zatem z zapisów ustawy o rachunkowości, ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, ustaw podatkowych i innych przepisów regulujących działalność danego podmiotu. Niestety zapisy tych aktów prawnych nie tworzą spójnego i kompletnego systemu pozwalającego sprawozdawczości spełniać wszystkie jej zdania. Brak harmonizacji przepisów przejawia się stosowaniem przez nie tych samych pojęć, lecz zupełnie inaczej, często sprzecznie zdefiniowanych, wykorzystywaniem różnych okresów sprawozdawczych, odmiennym ujmowaniem majątku i dopuszczeniem odrębnych sposobów jego wyceny.

Sprawozdanie finansowe jako finalny efekt systemu informacyjnego rachunkowości ma dostarczyć rzetelnych i użytecznych informacji o sytuacji majątkowej i wynikach działalności jednostki dla dużego

¹⁶ K. Bauer, *Zarządzanie informacjami w procesie upadłościowo-naprawczym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. 28–31.

¹⁷ J. Olesiński, *Elementy ekonomiki informacji*, Katedra Informacji Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2000, s. 336.

¹⁸ PN-EN ISO 9000:2001, *System zarządzania jakością – Podstawy i terminologia*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2004, p. 3.1.1, s. 25.

¹⁹ Art. 45, Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.), w skrócie “uor”.

²⁰ Art. 168 “pr.up.n”

kręgu odbiorców. Sprawozdanie finansowe zawiera wprowadzenie, bilans, rachunek zysków i strat oraz informację dodatkową. Nie ma obowiązku sporządzania rachunku przepływów pieniężnych oraz zmian w kapitale własnym²¹. Sprawozdanie to nie podlega badaniu przez biegłego rewidenta ani nie podlega zatwierdzeniu²². Z punktu widzenia efektywności korzystne byłoby wprowadzenie obowiązku badania przez biegłego oraz zapewnienie jego jawności poprzez ogłaszanie w Monitorze Polskim B. Sprawozdanie finansowe podpisuje, podając datę podpisu, osoba, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych i kierownik jednostki, tj. syndyk lub zarządca. Podstawowym problemem przy sporządzaniu sprawozdań finansowych z punktu widzenia procedur upadłościowych jest właściwa wycena majątku przedsiębiorstwa. Wybór metod wyceny zależy od trybu prowadzenia postępowania. W przypadku upadłości likwidacyjnej, oznaczającej odrzucenie stosowania zasady kontynuacji działania, wycena odbywa się po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen nabycia albo kosztów wytworzenia, pomniejszych od dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości²³. Cena sprzedaży netto nie obejmuje podatku VAT, podatku akcyzowego oraz kosztów, których poniesienie jest warunkiem dokonania sprzedaży. Przyjęcie układu świadczy o braku podstaw do odrzucenia założenia o kontynuacji działania²⁴. Oznacza to, że wycena majątku takiego podmiotu odbywa się na zasadach „normalnych” wskazanych w art. 28 ustawy o rachunkowości. Dodatkowo jeżeli mimo czynności upadłościowych jednostka nadal prowadzi działalność produkcyjną, usługową bądź handlową, nawet w ograniczonym zakresie, to operacje gospodarcze ewidencjonuje zgodnie z zasadami ogólnymi. Osiągnięty zysk lub poniesiona strata z działalności nie skutkują zmianą wyceny składników majątku na dzień ogłoszenia upadłości jednostki. Z kolei do wyceny masy upadłościowej wykorzystywana jest wartość zbywcza tj. z cena sprzedaży netto lub wartość godziwą każdego składnika masy oddzielnie, bez uwzględnienia zasady ostrożnej wyceny.²⁵ Tak różnorodne sposoby wyceny majątku powodują, że wartość bilansowa składników masy upadłości różni się istotnie od wartości przyjętej przez sąd do oszacowania sumy możliwych do uzyskania funduszy masy upadłościowej utrudniając szybką sprzedaż przedsiębiorstwa jako całości bądź jego zorganizowanej części. Oszacowana wartość zbywcza stanowi minimalną cenę sprzedaży podczas ogłaszania przetargów przez syndyka.

Sprawozdanie z działalności (czynności) syndyka, zarządcy lub nadzorca stanowi sporządzany nie rzadziej niż co trzy miesiące opis operacji dokonanych przez syndyka w danym okresie z uwzględnieniem ich rodzaju, daty, czasu trwania, związku z postępowaniem upadłościowym oraz skutków dla masy upadłościowej. W przypadku upadłości układowej powinien wskazywać również bezpośredni związek dokonanych czynności z układem. Sprawozdanie rachunkowe składane jest jednocześnie ze sprawozdaniem z czynności, za ten sam okres i stanowi wykaz uzyskanych w okresie przychodów i poniesionych wydatków. Z uwagi na występujący w prawodawstwie polskim model postępowania upadłościowego nastawionego na ochronę wierzycieli (czyli tzw. restrykcyjny system upadłości) postulowane jest wprowadzenie częstszego, nawet co tygodniowego obowiązku sporządzania tych sprawozdań. Obydwa sprawozdania są przekazywane do zatwierdzenia sędziemu komisarzowi. Nie ma obowiązku przekazywania ich Radzie Wierzycieli, pomimo iż jej powołanie uzasadniane jest nadzorem wierzycieli nad działaniami syndyka. Przepisy prawa upadłościowego nie precyzują wyglądu tych sprawozdań. Nie powołują się również na przepisy ustawy o rachunkowości w tym zakresie²⁶, pomimo iż do ich sporządzenia wykorzystywane są informacje z systemu informacyjnego rachunkowości np. dane na temat stanu należności i zobowiązań, wykaz środków trwałych z ich szacunkową wyceną, informacje na temat środków pieniężnych itd. Jak do tej pory w Polsce nie opracowano standardów wykonywania zawodu syndyka w zakresie tworzenia sprawozdań, co jest wskazywane przez Krajową Izbę Syndyków jako bardzo negatywny czynnik wpływający na bezpieczeństwo ekonomiczne i prawne wykonywania zawodu syndyka. Skutkuje to faktem, że sprawozdania te przyjmują najróżniejszą formę w zależności od preferencji syndyka (zarządcy lub

²¹ *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Witosz, Lexis Nexis, Warszawa 2010. Witosz 2010, s. 360–361

²² R. Adamus, *Badanie sprawozdania finansowego jednostki w stanie upadłości*, „Rachunkowość” 2011, nr 6, s. 20–22

²³ Art. 29 p. 1 “uor”

²⁴ Art. 29 p. 3 “uor”

²⁵ S. Jędrzejewski, *Zasady wyceny majątku przedsiębiorstwa w upadłości*, *Rachunkowość* 2009, nr 9, s. 16–17.

²⁶ Art. 168 “pr.up.n”

nadzorcy) oraz sędziego komisarza. Wśród sprawozdań pojawiają się dodatkowe informacje na temat: stanu środków pieniężnych w kasie i na rachunkach bankowych, kosztów postępowania, finansowych efektów prowadzonej działalności gospodarczej, ekonomicznego uzasadnienia prowadzenia działalności, sytuacji ekonomiczno finansowej, źródeł finansowania planowanego układu, planowanego terminarza wydatków, umów zawartych przez spółkę, planu likwidacyjnego, zatrudnionych pracowników, sposobu sprzedaży majątku, analiz sektora rynku oraz dołączane są raporty kasowe i wyciągi bankowe²⁷.

Podsumowanie. W artykule przeprowadzono analizę jakości dwóch grup sprawozdań sporządzanych przez jednostki w stanie upadłości pod kątem ich wpływu na efektywność procedur upadłościowych. Przeanalizowano sprawozdania finansowe sporządzane zgodnie z przepisami polskiej ustawy o rachunkowości, a także sprawozdania opracowywane w oparciu o przepisy polskiego prawa upadłościowego i naprawczego czyli tzw. sprawozdanie rachunkowo oraz okresowe sprawozdanie z czynności syndyka, zarządcy lub nadzorcy sądowego. Podstawowym wnioskiem wynikającym z przeprowadzonych badań było stwierdzenie braku harmonizacji prawa upadłościowego i bilansowego w Polsce w zakresie sporządzania sprawozdań. Przepisy posługują się tymi samymi pojęciami, lecz inaczej je definiują, przyjmują różne zasady wyceny majątku uniemożliwiając obiektywną ocenę wartości masy upadłościowej, posługują się innymi okresami sprawozdawczymi. Prawo upadłościowe pozostawia ogromną dowolność w zakresie sposobu sporządzania, wyglądu i zawartości sprawozdań przedstawianych sędziemu, powodując tym samym liczne wezwania do ich uzupełniania, poprawiania lub precyzowania co istotnie wydłuża czas trwania procedur upadłościowych. Sprawozdania finansowe jednostki w stanie upadłości nie podlegają badaniu przez biegłego rewidenta ani nie są ogłaszane. Dostęp do pozostałych sprawozdań jest jeszcze bardziej utrudniony, gdyż są one niejawnie i każdorazowo to sędzia decyduje kto może z nich skorzystać. Dodatkowo rola wierzycieli w zakresie opiniowania tych sprawozdań jest niewielka, nie są one zatwierdzane przez Radę Wierzycieli. Następstwem tego jest utrudnienie wykrywania oszustw czy tzw. upadłości reżyserowanych. Działalność syndyków nie jest właściwie kontrolowana, co jest powodem pojawiających się zarzutów o zawyżanie kosztów oraz przedłużanie czasu trwania postępowania.

Obecne problemy związane z efektywnością procedur upadłościowych w Polsce zostały dostrzeżone i podjęto działania zmierzające do poprawy sytuacji. Powołany został zespół interdyscyplinarny obejmujący ekonomistów, prawników, sędziów i syndyków, którego zadaniem jest opracowanie zmian istniejących przepisów. Dodatkowo w ostatnim roku wdrożono nowe regulacje mające na celu odchodzenie od likwidacji na rzecz tzw. Polityki Drugiej Szansy, czyli szeroko rozumianych działań naprawczych i restrukturyzacyjnych. Skutkiem podjętych działań było uznanie Polski przez Bank Światowy jako jednego z liderów pozytywnych zmian w zakresie upadłości na świecie.

1. R. Adamus, *Badanie sprawozdania finansowego jednostki w stanie upadłości*, „Rachunkowość” 6/2011; 2. K. Babiaryz-Mikulska, A. Czarpacka, S. Morawska, *Ocena efektywności procedur upadłościowych wobec przedsiębiorców. Aspekty prawne, ekonomiczne i organizacyjne*, Difin, Warszawa 2012; 3. K. Bauer, *Zarządzanie informacjami w procesie upadłościowo-naprawczym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009; 4. A. Holda, B. Micherda, *Kontynuacja działalności jednostki i modele ostrzegające przed upadłością*, Krajowa Izba Biegłych Rewidentów, Warszawa 2007; 5. S. Jędrzejewski, *Zasady wyceny majątku przedsiębiorstwa w upadłości*, *Rachunkowość* 9/2011; 6. R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, C.H. Beck, Warszawa 2011; 7. J. Olesiński, *Elementy ekonomii informacji*, Katedra Informacji Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2000; 8. *Pochwała bankructw*, *Zarządzanie na Świecie*, 5/2002; 9. PN-EN ISO 9000:2001, *System zarządzania jakością – Podstawy i terminologia*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2004; 10. *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Witosz, LexisNexis, Warszawa 2010; 11. B. Prusak, *Ekonomiczna analiza upadłości przedsiębiorstw, ujęcie międzynarodowe*, CeDeWu.pl, Warszawa 2011; 12. B. Prusak, *Upadłość – mit klęski czy szansa na odrodzenie*, *Prace Naukowe Katedry Ekonomii i Zarządzania Przedsiębiorstwem*, tom I, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2002; 13. *Ustawa Prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 28 lutego 2003 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 z późn. zm.)*; 14. *Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.)*; 15. *Raporty Doing Business*: <http://www.doingbusiness.org/>. 16. *Euler Hermes*: http://www.eulerhermes.pl/pl/dokumenty/130108_eh_upadlosci_2012.pdf

²⁷ K. Bauer, op. cit., s. 86.